

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษามีบทบาทในการพัฒนาเด็ก เยาวชนและประชาชนให้เป็นผู้มีคุณภาพที่จะสามารถพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของตนเอง ครอบครัวและบ้านเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องมุ่งเน้นพัฒนาให้เด็ก เยาวชนและประชาชนมีความรู้พื้นฐานที่เพียงพอ รู้จักคิด รู้จักไม่หาความรู้ มีประสบการณ์ด้วยตนเอง รู้จักปรับตัว รู้จักแก้ปัญหา รู้จักพัฒนาตลอดจนมีทักษะในการทำงาน มีค่านิยมที่ดีงามและส่งเสริมความสามารถ ความถนัดของแต่ละบุคคลให้เต็มตามศักยภาพที่มีอยู่ หลักสูตรจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการศึกษาที่จะต้องมีส่วนช่วยและเอื้ออำนวยให้บังเกิดผลดังกล่าวซึ่งหลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน แม้จะมีคุณภาพความดีอยู่หลายประการ แต่มีลักษณะที่มุ่งหวังให้นักเรียนได้เรียนรู้วิชาการต่าง ๆ มากมายโดยกำหนดจุดหมายของหลักสูตรและเนื้อหาสาระไว้มากและกว้างขวาง เนื้อหาสาระของวิชาการต่าง ๆ เหล่านั้นส่วนมากล้วนเป็นหลัก การ ทฤษฎีโดยทั่วไปด้วยประสงค์จะให้เด็กเรียนทั่วทั้งประเทศได้เรียนรู้ในระดับเดียวกันหมด ด้วยลักษณะเช่นนี้จึงเป็นเหตุให้กระบวนการเรียนการสอนมุ่งเนื้อหาสาระที่เป็นทฤษฎีเป็นสำคัญ การเรียนของนักเรียนจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิต สภาพเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละท้องถิ่นน้อยมาก อีกทั้งไม่ได้ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักคิด แก้ปัญหา รู้จักพัฒนา มีทักษะในการทำงานและมีค่านิยมที่ดีงาม อีกทั้งไม่ได้รับการส่งเสริมให้มีการพัฒนาความสามารถ ความถนัดของแต่ละบุคคลถึงขีดความสามารถสูงสุดตามศักยภาพที่มีอยู่ การศึกษาจึงไม่มีความเด่นชัดในการพัฒนาเยาวชนให้มีคุณภาพที่สามารถพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมของตนเอง ชุมชนบ้านเมืองและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติตามแผนพัฒนาประเทศของรัฐ (พะยอม แก้วกำเนิด, 2533)

ดังนั้น กรมวิชาการจึงได้ปรับปรุงหลักสูตรมัธยมศึกษา ทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อจัดการศึกษาให้สอดคล้องและเกื้อกูลต่อการพัฒนาอาชีพ เศรษฐกิจ และสังคมในท้องถิ่นตามความมุ่งหวังในข้อ 2 ของหลักสูตรฉบับปรับปรุง ซึ่งต้องพิจารณา ดำเนินการอย่างน้อย 3 ประการคือ

1. จัดทำและพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเองในท้องถิ่น เรียนรู้สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคมในท้องถิ่นของ ตนเองจนสามารถแก้ปัญหา พัฒนาชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่นของตนเองได้ นักเรียน จะรักท้องถิ่นไม่อพยพหลบหนีออกไปจากท้องถิ่นของตนเอง

2. จัดกระบวนการเรียนการสอนส่งเสริมให้นักเรียนมีประสบการณ์ตรง ได้พบเห็น ได้สัมผัส ได้กระทำจริงต่อสภาพชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองได้มีส่วนร่วม ในการแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจและสังคม ได้ฝึกอาชีพฝึกการปฏิบัติงานและดำเนินการ อย่างแท้จริงในท้องถิ่น กิจกรรมเหล่านี้จัดเป็นกระบวนการเรียนของนักเรียน นั่นคือการดึงสภาพนอก โรงเรียนเข้าสู่การเรียนของนักเรียนและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ออกไปเรียนรู้ชีวิตจริงในท้องถิ่น

3. จัดกระบวนการเรียนการสอนใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนช่วยอย่างใกล้ชิด ทรัพยากรท้องถิ่น คือ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น โรงงาน สถานที่ประกอบ การ ทรัพยากรมนุษย์ คือ วิชาการ วิชาการศึกษา ต่าง ๆ อาชีพต่าง ๆ รวมถึงกิจกรรมโครงการตาม แผนพัฒนาท้องถิ่นด้วย

การปรับรายละเอียดของหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการเรียนการสอน เพราะเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนรัก อนุรักษ์ และพัฒนาท้องถิ่นของตน เช่น หลักสูตรแม่บทกำหนดว่าอาชีพของคนไทยมีอะไรบ้าง ท้องถิ่นก็ควร จัดทำรายละเอียดเกี่ยวกับอาชีพซึ่งคนในท้องถิ่นทำ หรือเรื่องภูมิอากาศของไทย หลักสูตรแม่บท จะกล่าวอย่างกว้าง ๆ เท่านั้น ท้องถิ่นควรระบุลงไปให้ชัดเจน เท่าที่เหมาะสมกับวัยและระดับ ชั้นเรียนด้วย (สวัสดี จงกล, 2529)

ในระดับท้องถิ่น โรงเรียนเป็นหน่วยงานซึ่งเป็นระดับปฏิบัติการในการใช้หลักสูตร โดยตรง ดังนั้นโรงเรียนจึงรู้และเข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน สังคมและ ท้องถิ่นอย่างแท้จริง และเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและแนวนโยบายการพัฒนา การศึกษา ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ บทบาทของโรงเรียนต่อการพัฒนาหลักสูตร ควรมี ดังนี้คือ (ไพโรจน์ นิตักษ์ทวยหาญ, 2534)

1. ในระดับโรงเรียน บุคลากรแต่ละคนต้องหมั่นศึกษาหาความก้าวหน้า ในด้านการพัฒนาหลักสูตรอยู่เสมอ ทั้งจากตำราทางการศึกษา หรืองานวิจัย และนำสิ่งเหล่านั้นมาปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้ในระดับโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น

2. ถ้าเป็นไปได้ บุคลากรควรรวมกลุ่มกันฝึกการวิเคราะห์หลักสูตรที่กระทรวงฯทำขึ้น ปรับให้เหมาะกับสภาพความพร้อมของแต่ละโรงเรียน โดยเน้นการสร้างรายวิชาเลือกเสรีให้หลากหลาย นอกจากนั้นควรมีการพัฒนาและสร้างสื่อ วัสดุประกอบหลักสูตรนั้น ๆ ให้มาก ๆ เพื่อให้การสอนบรรลุจุดประสงค์ได้หลายทางเลือก

ในช่วงทศวรรษของการใช้หลักสูตรที่ผ่านมา กระทรวงศึกษาธิการได้พยายามทุกวิถีทาง ในการสนับสนุนส่งเสริมให้โรงเรียนสามารถใช้หลักสูตรเพื่อบรรลุตามจุดหมายที่วางไว้ ซึ่งนอกจากจะสนับสนุนทางด้านงบประมาณ พัฒนาบุคลากร อุปกรณ์การเรียนการสอน และอาคารสถานที่แล้ว ยังได้ดำเนินโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตร โครงการเร่งรัดคุณภาพการศึกษา ซึ่งทำให้โรงเรียนได้พัฒนาการใช้หลักสูตรได้ดีขึ้นตามลำดับ ขณะเดียวกันจากการที่กรมวิชาการและเจ้าสังกัดได้ร่วมกันติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง พบว่าโรงเรียนยังประสบปัญหาบางประการในการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้นเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและส่งเสริมให้โรงเรียนได้ใช้หลักสูตรได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น กรมวิชาการร่วมกับหน่วยงานเจ้าสังกัด ซึ่งได้ดำเนินการส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักสูตร โดยมีโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคจำนวนหนึ่งจากทุกสังกัดซึ่งสมัครใจที่จะเข้าโครงการร่วมกันดำเนินการเพื่อกระจายอำนาจการดำเนินงานทางวิชาการไปสู่ท้องถิ่น อันจะช่วยให้การใช้หลักสูตรเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ด้วยหลักการที่ว่า ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมกันเพื่อทำให้โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรสามารถใช้หลักสูตรได้อย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพและเป็นตัวอย่างแก่โรงเรียนทั่วไป

โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร เป็นโรงเรียนที่กรมวิชาการดำเนินงานร่วมกับกรมเจ้าสังกัด คัดเลือกโรงเรียนประถมศึกษาและมีชมศึกษาจากทุกจังหวัดและทุกเขตการศึกษา เข้าร่วมในโครงการส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักสูตร ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพการเรียนการสอน โดยจัดให้มีโรงเรียนจำนวนหนึ่งเป็นแกนในการพัฒนาและสามารถเป็นแกนนำในการขยายผลการพัฒนาการใช้หลักสูตรไปสู่โรงเรียนอื่น ๆ ซึ่งเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่

ปีการศึกษา 2531 มีโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จากทุกสังกัดทั่วประเทศเข้ามาเป็นโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร จำนวน 556 โรงเรียน เป็นระดับประถมศึกษา 378 โรงเรียน ระดับมัธยมศึกษา 178 โรงเรียน (แยกเป็นสังกัด กรมสามัญศึกษา จำนวน 162 โรงเรียน) ในปีการศึกษา 2533 กระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งให้โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรของกรมวิชาการ ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) พร้อมกันหมดทุกชั้นเรียนเป็นการนำร่อง ก่อนการประกาศใช้หลักสูตรกับโรงเรียนทั่วไป ซึ่งจะใช้ในปีการศึกษา 2534 โดยกำหนดให้ใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุงนี้ปีละชั้นจนกว่าจะครบทุกชั้นในปีการศึกษา 2536 ดังนั้นเพื่อให้การจัดการศึกษาในโรงเรียน มีความสอดคล้องกับแนวทางที่หลักสูตรกำหนด รวมทั้งในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นนักวิชาการศึกษา สังกัดกรมวิชาการ ประกอบกับหน่วยงานคือกรมวิชาการ ซึ่งรับผิดชอบโดยตรงต่อผลการใช้หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2533 มีความประสงค์จะได้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา อุปสรรคของการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร ซึ่งอยู่ในความดูแลของกรมวิชาการ และเป็นโรงเรียนนำร่องการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในทุกระดับชั้น การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงสอดคล้องกับความต้องการและเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่สังกัด

จากเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับสภาพ ปัญหาของการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา ซึ่งเป็นโรงเรียนที่เป็นแกนนำหรือต้นแบบของโรงเรียนทั่วไป เพื่อกรมวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะได้ใช้ประโยชน์ โดยนำผลการวิจัยเป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาหลักสูตรให้ถูกต้องเหมาะสม มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพของการพัฒนาหลักสูตร ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา
2. เพื่อศึกษาปัญหาของการพัฒนาหลักสูตร ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะสภาพและปัญหาของการพัฒนาหลักสูตร ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา ในปีการศึกษา 2535 เท่านั้น

2. ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของการพัฒนาหลักสูตร ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 การสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

2.1.1 การกำหนดนโยบาย

2.1.2 การเตรียมบุคลากร

2.1.3 การเตรียมสถานที่

2.1.4 การเตรียมงบประมาณ

2.1.5 การจัดทำข้อมูลพื้นฐาน

2.1.6 การประชาสัมพันธ์หลักสูตร

2.1.7 การจัดหาวัสดุหลักสูตร

2.1.8 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น

2.1.9 การนิเทศติดตามผล

2.1.10 การประเมินผล

2.2 การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

2.2.1 การปรับปรุงการเรียนการสอน

2.2.2 การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหา

2.2.3 การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

2.2.4 การจัดทำเนื้อหาวิชา/รายวิชาชั้นใหม่

2.2.5 การเสนอขออนุมัติหลักสูตร

2.3 ปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

2.3.1 ปัญหาเกี่ยวกับการสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

2.3.2 ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

คำนิยามที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นดำเนิน การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บน พื้นฐานสภาพชีวิตจริง เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่น สามารถพัฒนาชีวิต พัฒนา อาชีพ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของตนเอง ครอบครัวและท้องถิ่นได้

หลักสูตร หมายถึง หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ หรือ ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ

หัวหน้ากลุ่ม/หมวดวิชา หมายถึง ผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบประจำกลุ่ม/หมวดวิชา หรือ ครูผู้สอนที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้ากลุ่ม/หมวดวิชาในโรงเรียน

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรในการ แก้ไขปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา ให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

2. เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับกรมวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผน การ ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

การนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 5 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตการวิจัย คำนิยามที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย และการนำเสนอผลการวิจัย

บทที่ 2 ทฤษฎี หลักการ แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประชากรและ ผู้ให้ข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ กล่าวถึง การวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับในแบบสอบถาม โดยเสนอการวิเคราะห์ในรูปของตารางประกอบคำบรรยาย

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ในส่วนสุดท้ายเป็นรายการอ้างอิง และภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย